

DE BAZUIN

Stemmen uit de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

(Ten voordeele der Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 19 December 1890.

Troef 11: 10, Blaast de bazuin!

Is het voor u lieben wel de tijd/ dat gij woont in uwe getuifde huizen, en zal dit huis woest zijn? Hagg. 1: 4

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 3. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóóruit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12 1/2 ct. Advertentiën van 1-10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3/2 maal.

UITGEVER:

H. BULENS, WINTERSWIJK.

Advertentiën en bestellingen vrachtfrij te adresseeren aan den Drukker G. Ph. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten enz., Stukken der Medewerkers, en Buitenlandsche Bladen aan de ADMINISTRATIE TE KAMPEN; (dhr. C. MULDER.) — Binn. Bladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan de REDACTIE TE AMSTERDAM; (Ds. W. H. GISPEN.) —

Kerkelijke en Gemeentelijke Berichten, enz.

Attentie s. v. p.!

Doordien de 1e Kerstdag en Nieuwjaar op Donderdag vallen, moet DE BAZUIN die twee nummers op Woensdag gedrukt worden. Men gelieve alzoo de toezendingen daarvoor een dag te vervoeren.

Synodale Commissie.

Nieuw Dordt.

De Synodale Commissie, gezien de verklaring van de Classis waaronder Nieuw Dordt behoort, alsmede die van de Prov. Synod. van Drente, en wetende dat aan de Synodale bepaling voldaan is, brengt met vertrouwen de belangen dier gemeente ter kennis van al de gemeenten in het vaderland, met den wensch dat de poging om aldaar een kerkje en pastorie te krijgen, rijklijk door den Heere gezegend worde.

De Synodale Commissie, W. H. GISPEN, J. HESSELS.

L. S.

Math. 25: 40.

In den Zuid-Oosthoek van Drente is in de latere jaren het graven van turf met kracht angevat. Gevolg daarvan is, dat eene zeer talrijke bevolking van arbeiders van alle zijden samenstroomt om hier levensonderhoud te vinden. Helaas, voor hen, de zorg voor het dagelijksch brood noodzaakt allen een plaats te vinden op zóo grooten afstand der onde gevestigde gemeenten, dat na den zwaren arbeid in de week, de rustdag schier een werkdag wordt, indien er nog honger naar het brood des levens bestaat.

Velen echter, door de groote afstanden bij weinige begeerte en natuurlijke traagheid afschrikt, brengen den Zondag door in eigen woningen zonder godsdienst, of nog dwazer, velen zelfs in de herbergen, die maar al te spoedig daar verrijzen. En zoo komen deze menschen tot een gevaarlijken toestand, ja gaan menigwerf zedelijk verloren.

Met name moet dit gezegd worden van

de kolonie, die in de omstreken van Nieuw Dordrecht binnen enkele jaren van honderden tot duizenden van bewoners is geklommen.

Reeds arbeidden de predikanten van Emmen zoowel als de predikant van Nieuw Amsterdam daar sedert eenige jaren, zoowel voor gemeentelieden als voor die buiten onze kerk waren, allereerst door prediking in een kerk of in een schuur. Maar die taak kreeg een ernstig karakter; toen bleek, dat geen gelegenheid te vinden was, groot genoeg om de toestroomende hoorders te bevatten. Wat nu te doen? Zich tot de Classis wenden, was de eerste weg. De Classis nam de zaak ter harte. Hare predikanten overtuigden bij prediking aldaar zich van de groote behoefte en de gebiedende noodzakelijkheid om een plaats tot prediking te erlangen.

De in zake Nieuw Dordt benoemde Classisale Commissie kwam eindelijk in dit voorjaar tot de overtuiging, (en met haar was ook de Classis van hetzelfde gevoelen), dat de geestelijke nood dier streken dringend eischt, nog dit jaar aan een kerkgebouw te doen verrijzen, dat minstens voor 300 hoorders plaats moest bevatten.

Van buiten onze kerk ontving zij reeds den benodigden grond voor kerk en pastorie terrein, juist waar zij het wenschte. Zelfs ontving een der commissieleden van sommige grondeigenaars, die ook het wensche lijke der zaak inzagen, toezegging tot een bedrag van vele honderden guldens. De Classis spande ook finantiële hare krachten in, maar kon daarmede nog op verre na niet in de behoeften dier arme en verstekene bevolking voorzien, die, door zelve meer dan f 200 te beloven, het ernstige harer begeerte had bewezen.

Mocht deze zaak niet ter kennis worden gebracht van andere gemeenten in onze provincie? Ja, eischt de geestelijke nood niet gebiedend de hulp der gansche kerk te vragen? De Classis, aldus van oordeel, beriep zich bij de Provinciale vergadering op een der eerste plichten van den gelovige, n. l. barmhartigheid te oefenen. En gehoor vindende bij de Provincie, hoopt zij ook langs dezen weg gehoor te vinden bij geheel de kerk.

Broeders en zusters in Christus, die uit de duisternis overgebracht zijt tot het licht, U allereerst wege de nood van zoovelen, die zelfs het aanbod van genade nu nog niet kunnen hooren. Aan uw hart leggen wij de vraag voor: Zoudt gij wenschen, dat eenmaal deze menschen moesten zeggen: De Christenen vergaten ons, of zeiden:

Gaat heen, wordt verzadigd en wordt warm? 't Geldt hier een gedenkteeken te stichten, een bewijsstuk te geven van onze liefde tot den Heere en tot den naaste; en daarom verzeeken wij ons van U betere dingen. Helpt ons, broeders kerkeraden! Helpt ons allen, die den Heere liefhebt! Gaarne geven wij, desverlangd, nog meerdere inlichting. Ook willen wij wel, waar zulks gewenscht wordt een woord ter aanbeveling eener collecte in uwe gemeenten spreken.

En heeft iemand Uwer een gave voor deze zoo dringende zaak, hij zende ze aan de Synodale Commissie of aan den Secretarissmeester der Commissie voor den Kerkbouw, Ds. L. G. Goris te Emmen (Dr.) Binde de Heere het gewicht er van op uwe harten.

Namens de Commissie voornoemd, L. G. GORIS, Secr. penn. Namens de Classis Coevorden, M. ROOSEBOOM, Scriba.

SNEEK, 1 Dec. '90. Tot onze innige smart hoorde de gemeente heden morgen van haren Leeraar, Ds. G. Elzenga, dat Z.Ew. de roeping der gemeente te Kampen had aangenomen. Daar zij meende, dat dit de weg des Heeren was, hopen wij genade te krijgen om te berusten in Gods' anordelingen.

Namens den Kerkeraad, Y. HOOTSMA, Scriba. (Door eene vergissing nu eerst oegzonden. Y. B.)

GENDEREN, 7 Dec. 1890. Heden morgen was het verlangde tijdstip gekomen, dat de door ons beoordeede leeraar, de WelEerw. Heer J. K. van Haeringen, in ons midden werd bevestigd in het werk der bediening des heiligen Evangeliums, door zijn zwager den WelEerw. Heer Ds. J. van Haeringen, die tot onderwerp zijner rede nam Jozaja 62: 6 en 7. Des namiddags verbond onze geliefde leeraar zich plechtig aan de Gemeente, en aanvaardde zijn dienstwerk naar aanleiding van het woord van Paulus uit Efz. 6: 19. De Heere stelde hem tot eenen uitgesproken zegen in het midden van ons, tot heil der Gemeente en die daar buiten zijn, en tot verberlijking van 's Heeren naam, — is de wensch en bede des Kerkerada.

Namens denzelfden, G. BRANDERHORST JOH, Scriba.

WINSCHOTEN, 10 Dec. 1890. Heden werd alhier onder leiding van onzen Consulnt, Ds. G. Deddens, tot Herder en Leeraar dezer gemeente be-roepen, de WelEerw. Heer Ds. J. A. Bult te Meeden. Dat Z.Eerw. onze roeping moze aannemen, is de wensch en bede van Kerkeraad en Gemeente.

Namens den Kerkeraad, H. JAGGE, Scriba.

HAULERWIJK, 15 Dec. 1890. Gister-namiddag was het een gewichtig oogenblik voor onze gemeente. Onze zoo algemeen bemindde leeraar, de WelEerw. Heer J. Fokkinga, nam zeggend afscheid

van de gemeente, naar aanleiding van Hand. 20: 32. Een talrijke schare was opgekomen om deze zijne laatste rede te hooren. Smartelijk en roerend was het voor de gemeente, die laatste woorden te moeten hooren van hem, die ongeveer 2 1/2 jaar met zooveel vrucht en zegen onder ons als Herder en Leeraar werkzaam was. Hard valt het ons, Z.Ew. te moeten missen, maar de wil des Heeren geschiede. Dat de Almachtige Z.Ew. ook te Houwerzijl tot een uitgebreiden zegen stelle, en de ledige plaats alhier spoedig vervulle, waartoe reeds pogingen zullen aangewend worden, is de wensch van ons hart.

Namens den Kerkeraad, E. v. d. WAL, Scriba.

VROOMSHOOP, 16 December 1890. Gisteren morgen maakte onze geachte leeraar aan de gemeente bekend, dat hij een roeping had ontvangen van de gemeente te Ezinge. De Heere besclame ons in onze stille hope niet, dat hij zijn gezegenden werkring alhier nog niet zal verlaten.

Namens den Kerkeraad, P. VAARTJES, Scriba.

RUINERWOLD-KOEKANG, 17 Dec. '90. Wij zijn in onze verwachting teleurgesteld. De WelEw. Heer Ds. T. Oegema heeft voor de roeping bedankt.

Namens den Kerkeraad, A. MIDDELVELD.

Ontvangen voor de Theol. School.

Table with columns: Van de Gem. te, Naam, and Amount. Lists donors like Heilen, Hijken, Westerbork, etc., and their contributions.

Door Da. C. B. Bavinck te Hazerswoude.

gift gevonden in 't kerkzakje f 10,— Van N. N. die gaarne een Chr. Ger. gymnasium zag; door Dr. H. Bavinck f 25,— Van de Gem. te Kampen (6 Dec.-coll.) - 65,48

p. o. J. NEDERHOED. Middelstum, 16 Dec. 1890.

De inzenders worden vooral verzocht bij hunne giften op te geven, of het een 6 Dec.-collecte is; anders wordt zij niet als zoodanig geboekt.

Volgens de laatste berichten is er een weinig vooruitgang bij onzen geliefden br. Ds. J. Nederhoed; doch hij is nog niet buiten gevaar. Believe het den Heere, Z.Ew. weldra tot ons aller blijdschap geheel weder op te richten.

†.

Ontvangen voor de Zending.

Table with columns: Door, and Amount. Lists donors like Ds. Geerds, Ds. Doorn, etc., and their contributions.

B. DE MOEN, Penningmeester.

Zending onder Israël.

Van W. H. V. te Kampen f 1,00 Van O. Zwaagstra, Oudeschoot - 2,54 Walk een heerlijke tijd zal het zijn, wanneer ook Israël zijn Kerstfeest zal vieren. Thans dwaalt het als balling, als vreemdeling nog rond; maar eens zal de tijd komen, dat het aan Bethlehem's kribbe met ons neerknielt, en in Jezus van Nazareth zijn Koning erkent. Gelukkig wanneer wij dien tijd bid-dend verwachten, en inmiddels aan zijne toebrenging medearbeiden.

Voor bovenstaande onzen vriendelijken dank. E. KROPPVELD, Secr.-pangnr.

Inw. Zend. in de prov. Friesland.

Ontvangen gedurende eene maand niets anders dan de gift door S. T. Bruins van de Chr. Geref. Jongel. Vereeniging Pr. 12: 1 te Franeker f 4,— Met bijzonderen dank voor het genoemde en sterke begeerte naar meer door den pennm.

G. BRAMER. Boxum, 16 Dec. '90.

Aan belanghebbenden wordt mede gedeeld, dat de twee onderstaande adressen van Theol. Studenten voor de vakantie verkeerdelijk zijn opgegeven in het Jaarboekje voor 1891 van P. v. d. Stuyts Jr. Ze moeten zijn gelijk in dat van 1890: J. Gommer — Weierswold bij Koovorden. H. T. Hoeksema — Appingadam.

Stichtelijke Lectuur.

Eene noodzakelijke bede.

»Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze.» Geen recht geaard vader verzoekt zijn kind tot ongerechtigheid. Veel minder Hij, die de zijnen bemint met eene onbeschrijflijke liefde, en van wiens huis, eeuw in en eeuw uit, heiligheid het sieraad en de eere is. »Verre» zoo lezen wij, »zij God van goddeloosheid en de Almachtige van onrecht.» Toch leerde Jezus bidden: »Leid ons niet in verzoeking.» Hoe moet dit verstaan? De duivel is de verzoeker, maar deze zou geen macht hebben om ons te verleiden, zoo de Heere het hem niet toeliet. De Schrift zegt, dat Satan David aanporde om het volk te tellen, en op eene andere plaats, dat God dit deed. De duivel deed dit als vijand van God en Gods kind, en de Heere deed het, in zooverre Hij regeert, en aan zijn bestuur ook Satan onderworpen is. Ook komen Gods kinderen onder des Heeren bestuur op plaatsen, waar alles tot zonde lokt. En de Heere geeft niet altijd genade, die hen zou doen staande blijven. Hij kan dit wel doen, maar is er niet toe verplicht. Hij laat het soms, of om hen te kastijden (ge-

lijk een moeder het dwingerige kind soms het mes niet uit de handen neemt, maar toelaat, dat het zich wondt, opdat het zoo door droeve ervaring geleerd tot gehoorzaamheid kome), of om de les der afhankelijkheid dieper in de ziel te prenten.

»Leid ons niet in verzoeking!» dat is dus: Ach, laat niet toe, dat Satan mij aanvalle; laat mij niet komen op gladde plaatsen, waar de voet zoo lichtelijk uitglijdt, op plaatsen waar allerlei strikken gespannen, allerlei kuilen gedolven zijn; of, zoo het U goed dunkt mij te laten verzoeken en te midden van vele en velerlei verleidingen te brengen, schenk mij dan veel genade, in mij is geen kracht, houd Gij mij dan staande, laat mij geen oogenblik aan mijzelven over.

»Verlos mij van den booze.» De duivel is louter boosheid. Hij haat God met een volkomen haat, en kant zich met list en geweld tegen 's Heeren zaak.

Verlossen van den booze doet God, als Hij open oog geeft voor Satan's streven, en tot geestelijk waken brengt; als Hij de gevaren doet zien, en ontvluchten; als Hij na droeve struikeling diepgaand berouw schenkt, innige ziele-smart, en zoo belet door van de eene zonde in de andere te vallen, te blij-

ven af dalen op het hellend vlak, maar draarentegen in den weg van gebed en strijd doet opklommen naar de berg-toppen van licht en leven; als Hij in de ure des stervens de ziel tot zich neemt in het heerlijk Paradijs, waar Satan niet komen mag, waar de juichtoon wordt gehoord: »de strik is gebroken, mijne ziel is ontkomen.»

»Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze.» Hoe nood-dig is deze bede. Het gebed is inderdaad het wapen in den geestelijken strijd. Alle wapenen uit het tuighuis der menschen zijn ijdel. Dit wapen is beproefd.

De Heiland zelf gebruikte het in de dagen zijes vleeschs. Tegenover den storm der verzoeking stelde Hij in Gethsémané de macht des gebeds. Och, of wij meer biddende waren, biddende om vervuld te worden met dien Geest, die alleen het geweld en de list van Satan doet te boven komen. Zou de ure, die David vallen zag, voorafgegaan zijn door uren van ernstig en innig gebed? En zou Petrus bezwaken zijn, indien Hij, in steê van te steunen op zijn geloof en op zijne liefde tot Jezus, ootmoedig op 's Heilands waarschuwing gelet en Diens bewaking gevraagd had? Zouden wij niet gansch anders zijn in ons persoonlijk, huiselijk en maatschap-

pelijk leven, zoo wij gewend waren aan den verborgen omgang met God?

»Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze!» Schrijven wij deze bede op de wanden van onze binnenkamer, en schrijve de H. Geest haar recht diep in de tafelen onzer ziel.

NOTTEN.

AAN EEN VRIEND TE JERUZALEM.

Waar's vriend.

Van tijd tot tijd ontwaar ik, dat menschen mijne brieven aan u lezen, die dit eigenlijk niet moesten doen. Zij worden er door ontstemd, voelen er zich door geraakt, en wreken zich dan in eenige groote en scherpe woorden, of dagen mij tot een tweegevecht (altijd met de pen) uit.

Nu spijt me dit om hunnentwil, want zij kunnen noch mijne schrijfwijze, noch mijn blik op de dingen veranderen. En daar ik niet strijdlustig van aard ben, vat ik de uitdaging ook hoogst zelden ernstig op.

Te meer omdat anderen, die ook mijne brieven aan u lezen, niet lezen de bladen, die zooveel te zeggen hebben, en zulke schelkinkende orakeltaal den volke verkondigen. »De Bazuin» bevat ook afwisseling genoeg, en voor hen die veel van twistrede-

nen houden, is het waarlijk geen slechte of onvruchtbare tijd.

Waarbij nog komt, dat ik in het geval verkeer van vele dingen niet te weten, en volstrekt niet in den Bijbel kan vinden, wat anderen zoo maar voor 't grijpen en opscheppen hebben.

Neem, wat ge wilt: de divisectie, de prostitutie, de drank-, de school-, de sociale, de kerkelijke kwestie; de kwestie van hooger en middelbaar onderwijs, van geneeskunde, vooral geesteskrankheid, levens-verzekering, brand-assurantie, begrafenis- en zieken-fondsen, de legerkwestie, de koloniale kwestie en tal van andere kwesties meer: zij bestaan eigenlijk niet voor sommige Christenen. Als men hunne uitlegging van eenige Schriftuurplaatsen maar zonder bedenken of tegenspreken overneemt, of zelfs zonder bepaalde aanhaling van teksten maar tevreden is met het woord »beginsel», men behoeft dan nooit meer te vragen: is het ook? — men wet dan hoe het is, en spreekt het met groote vrijmoedigheid uit.

Tot die gelukkigen behoort ik niet, en daarom ben ik al blijde en dankbaar, zoo er een enkele maal eens iets geschiedt, waar ik voor zou stemmen, als ik er iets in te zeggen had.

Zoo is b. v. de tegenwoordige regeling van

het lager onderwijs, naar mijn gevoelen, een stap in de goede d. w. z. de ware richting, waar ik voor gestemd zou hebben, zoo ik daartoe geroepen ware. En dat niet, omdat »de Standaard» het zeide, of om dit ministerie een genoeg te doen, maar omdat zij mij voorkomt in het belang der waarheid te zijn.

De eeuwenoude leugen, die Roomschen en Gereformeerden beheerscht, de leugen van de theocratie onder de Nieuw-Testamentische bedeeing, is de laatste en diepste oorzaak ook van den strijd over het onderwijs der jeugd. Die leugen is, wat het onderwijs betreft, belichaamd in het stelsel: onderwijs van overheidswege. Want wie onderwijs geeft, voedt ook op, d. i. geeft zedelijke vorming en geeft de regelen aan ter onderscheiding van goed en kwaad. Daarom werd in de wet de bepaling opgenomen, dat de onderwijzer, van overheidswege, d. i. door de overheid bekwaam en goed gekeurd, aangesteld en bezoldigd, het onderwijs moet dienstbaar maken aan de opleiding tot alle Christelijke deugden. Dat is de leugen, die onze natie vergiftigt en voortgaat te vergiften. De overheid vraagt er zelfs niet naar of die onderwijzer, die tot alle Christelijke deugden moet opleiden, eenig begrip van genoemde deugden heeft, of hij Christen, Jood of atheïst is. Neen, de overheid gaat eenvoudig op het voetspoor der ouden voort. Wat vroeger de Roomschen, later de Gereformeerden deden, dat doen nu de liberalen d. z. g. neutralen, maar nu van overheidswege het Christendom of de Christelijke deugden onderwijzende en inprentende onder den nieuwen naam en met den nieuwen inhoud van Christendom boven geloofsverdeelheid, een godsdienstleer en deugdenleer, waar Joden en Turken en Heidenen ook vrede mede hebben.

De laatste regeling van het lager onderwijs, hier te lande, heeft, helaas! die leugen niet uit het leven weggenomen maar toch een kleine bres geschoten in de eenheid van het stelsel. De overheid heeft althans iets gedaan, dat rechtvaardig is en in het belang der waarheid. Zij heeft den ouders, die hunne kinderen wenschen te doen onderwijzen overeenkomstig den eisch, dien zij gelooven door God, in de H. Schrift, hun opgelegd te zijn, geldelijke tegemoetkoming toegezegd, zoo overigens de scholen, waarin dit onderwijs gegeven wordt, voldoen aan de eischen der wet.

Het is niet veel, niet wat het wezen moest, dat stem ik van harte toe. Maar het is iets, een wolkje als een mans hand. Iets dat in de richting van de waarheid en de gerechtigheid is, iets dat de echte staatskerkelijken van modern af tot Gereformeerde toe zeer tegen de borst stuit, dat hun het scheldwoord: revolutionair op de lippen brengt. En dat zelfs acht ik een goed teken.

En omdat dit nu slechts iets en niet alles is, veroordeelen sommigen, met groote woorden, hunne broederen, die zich verplicht achten, dat iets te aanvaarden.

En zoo als het nu met deze zaak gaat, gaat het met vele andere dingen. Men spreekt en stelt zich aan, of men 't maar voor 't zeggen heeft, de dingen hier op aarde te maken, zooals men geloof, dat zij zijn moeten. Onze toestand is niet ongelijk aan dien van de Joden in Babel. Toen waren er ook, die Gedalia niet dulden konden, omdat hij zich niet tegen het bestaande verzette. Tot dit getal behoorde Jeremia niet, hij predikte onderwerping aan het oordeel Gods, en wees niet naar herstelling van hetgeen geweest is maar naar een schooner toekomst heen.

En daarin zit het hart van den strijd en de verdeeldheid ook in onze dagen. Wie in onze eeuw deel neemt aan de regering, van kiezer af tot minister toe, moet met het bestaande rekenen en de toestanden, zooals die door de revolutie geworden zijn, als feiten en feitelijk bestaande, aanvaarden. Wie dat voor God niet durft of kan doen, moet zich onthouden.

En daarom moeten wij nuchter worden. Wellicht zal een volgend jaar dezen en genen ontzuchten. Als de liberalen weder onbepakt zullen heerschen, zal het er waarschijnlijk niet beter op worden.

Eene nieuwe Christelijke-historische partij schijnt in de maak te zijn. Deze partij kan zich, volgens de *Wageningen*, vrij wel vereenigen met »ons Program» maar geenszins met de uitlegging van Dr. Kuyper! En waarom niet met die uitlegging, die toch niemand bindt?

Ik voor mij geloof, dat velen die nu met zoo groote bitterheid tegen Dr. Kuyper zich stellen, hem hoogelijk vereeren en bij zijn woord zweren zouden, zoo hij zijn machtig talent maar gebruikt had om de Ned. Herv. kerk te handhaven en de Rijks-Universiteit te steunen. Want de tijd onzer dagen loopt voornamelijk om het wereldlijk heiligdom en den aardschen tabernakel, om die zijde van de kerk die zichtbaar, aardsch, voorbijgaande en vergankelijk is. Onze geestelijke droogheid, dor-

heid, onvruchtbaarheid, en daarmee in verband onze zedelijke machteloosheid, is daar zoowel oorzaak als gevolg van. Het Koninkrijk Gods is niet spijs en drank, maar gerechtigheid, vrede en blijdschap door den Heiligen Geest. Deze goederen boeien de geesten nu veel minder dan de kerkelijke goederen, de kerkelijke rechten en zoo voort. En vandaar zeker ook het verschijnsel, dat men in den strijd tegen dronkenschap, ontucht en andere openbare zonden, zoo weinig van de kerk en zooveel van de staatsmacht en de politie verwacht.

Dezelfde gedachte beheerscht het kerkelijk vraagstuk. Prof. Lindeboom heeft het mij euveld geduid, dat ik Afscheiding en Doleantie een noodsporang op Gereformerd terrein heb genoemd. En ik dacht, dat dit zoo klaarblijkelijk is, dat het geen bewijs noodig heeft. De historie, van de dagen van Calvijn af, bewijst dit. De Gereformeerde kerk heeft nooit bestaan uit een zeker aantal geëijekte geloovigen, zij 't ook in bloot objectieve zin, maar uit de geheele burgerij op elke plaats, Doopers en andere sectarissen uitgezonderd. Calvijn erkent zelfs, dat onder de wreede tirannie des pausdoms wel ware maar geen zuivere kerken Christi aanwezig zijn, waarin God, tot een getuigenis zijner trouw, de overblijfsels zijner verbonds gelaten heeft. Maar omdat aan de kerken onder den paus de »rechte forme» ontbreekt, is de reformatie noodig en wettig, ook al heeft zij scheuring van de uitvondige eenheid der kerken gevolge, en dat om de zeer gegronde reden, dat de Heere Christus die »forme» der kerk niet aan de menschelijke willekeur heeft overgelaten, maar zelf, in zijn Koninklijk recht, als Wetgever, die ordeningen in zijn woord ons geeft.

In 1816 heeft de Nederlandsche Hervormde of Gereformeerde kerk een bestuursregeling ontvangen, die in beginsel onwettig en in inhoud onbijbelsch en ongereformerd is.

Onwettig, omdat de koning, volgens de toen bestaande en geldende kerkorde, die ook door het burgerlijk gezag erkend was, de bevoegdheid niet had, zulk eene regeling te maken, en aan de kerk op te leggen.

Alleen op dezen grond is, naar mijn gevoelen, de Scheiding, in plaats van te vroeg, 18 jaar te laat geschied.

Onbijbelsch, omdat de Heere Christus, noch onder de oude noch onder de nieuwe bedeeing, aan eenigen koning of burgerlijke overheid de bevoegdheid heeft toegekend, of de macht verleend, om voor de ambten, de leer en de sacramenten der kerk bepalingen te maken, en die met gezag of wat hier hetzelfde is, met geweld aan de kerk op te leggen.

En ongereformerd, omdat noch in de publieke belijdenisschriften, noch in de historie of in de historische ontwikkeling van de Gereformeerde kerk plaats is voor, zij 't ook feitelijke, hervrijheid, en in rang en hoogte opvolgende besturen.

En omdat deze dingen alzo zijn, hebben onze ouden zich voor God en hun geweten gebonden gevoeld, den sprong te moeten doen. Zij deden het in de vrees Gods en niet in hoogheid des harten of met het doel om nu eene nieuwe geheel zuivere kerk te stichten. Wel bleek het later, dat er in de Scheiding ook eene sectarische strooming was, die in Ds Scnolte, haar man had, maar Scholte heeft zelf aan de Cock verklaard, dat het misverstand bij hem lag, en dat hij nooit met de Cock had moeten medegaan, wijl zij beiden iets geheel anders bedoelden. De Cock heeft zelfs, met den tijd en de toestanden en met zich zelve worstelend, tot den Koning zich gewend om van den Oranje-Vorst te vragen handhaving van de ware religie en van de ware Gereformeerde (nog niet afgescheiden) kerk. Eerst toen alles vruchteloos bleek, had de daad van 13 October 1839 plaats, en Prof. Wielenga heeft het met de stukken bewezen dat zij, die deze daad verrichtten, in hun bewustzijn meenden, ook staatsrechtelijk de oude Gereformeerde of publieke kerk hier te lande te zijn.

Van kindsbeen af heb ik in de Scheiding geleefd, en nooit heb ik er oude menschen anders over hooren spreken.

Alles wat men ondervond, beschouwde men als onrecht en geweld. En hoe sterk dit bewustzijn thans nog bij de Doleerenden is, is algemeen bekend. In het officieel verslag van het bestuur der Kerkelijke kas te Amsterdam, dezer dagen publiek gemaakt, komt zelfs de verklaring voor: de Nederlandsche Gereformeerde kerk van Amsterdam bezit thans vijftien kerkgebouwen, over elf van deze heeft zij echter op dit oogenblik niet de vrije beschikking.

Deze elf kerkgebouwen zijn natuurlijk de elf kerken der Hervormden.

Indien nu deze bewering niet heeft de betekenis van een grap, maar werkelijk ernstig gemeend is, bewijst dit wel, hoe de zaak in het bewustzijn der Doleerenden staat. En zoo stond de zaak ook in het

bewustzijn der eerste Afgescheidenen. Men heeft den nieuwen kerkelijken en staatsrechtelijken toestand als een opgelegden nood aanvaard en moeten aanvaarden en gaat, tot op dezen dag, nog voort met na-pleiten. Maar het is gebleken, dat het niet aangaat de lijnen van overeenkomst tusschen de scheiding van Rome en van de Ned. Herv. kerk consequent door te trekken. God verandert de tijden en stonden, en ons tegenspartelen baat op den duur niet.

Afscheiding en Doleantie zijn twee vormen van eenzelfde grondgedachte. Maar geen van beide kon of kan die grondgedachte, in al hare gevolgen, te passen in en op de bestaande kerk. De Afscheiding is terecht gekomen in een huishoudelijk reglement van 1839 en de Doleantie in het reglement van de Kerkelijke kas, en zoo is het tusschen die beide geworden de geschiedenis van den pot en den ketel.

Het blijft dan ook mijne overtuiging, die ik op de Synode van Assen in een voorstel belichaamd heb, dat voor alle dingen, van weerszijde verklaard moet worden: art. 27—29 der Geloofsbelijdenis in dien zin op te vatten, dat afscheiding van de Ned. Herv. kerk, zooals die thans en sedert 1816 bestaat, de roeping is der geloovigen (belijders in Gereformeerden zin), omdat die kerk de »rechte forme» der kerk mist.

Zoolang men het op dit punt niet eens is, is alle poging tot oplossing van het verschil, naar ik vrees, verloren moeite. Vergeef mij de langheid van dezen brief, en geloof mij,

t.t.

GISPEN.

De vervolging.

(1834—1839.)

XII.

Met al de macht, waover ze beschikken kon, politieke, rechterlijke en militaire macht, trachtte de Regeering »de uitgeleide gemeenten» tot de bekenten te brengen, dat ze een nieuwe secte, eene tot nog toe niet bestaande gezindheid, een nieuw kerkgenootschap vormden.

Die gedragslijn is terstond na »de Scheiding» door de Regeering aangenomen en met een hardnekkigheid, die tegen recht en billijkheid indruischt, heeft ze daaraan vastgehouden tot op den huidige stand.

Om het standpunt, door de Regeering van meet af ingeromen, en de eischen dienovereenkomstig, aan »de uitgeleide gemeenten» door haar gesteld, juist te leeren kennen, moeten we inzonderheid met drie staatsstukken rekening houden.

Het eerste is de Ministerieele Missive van 27 Nov. 1834.

Het tweede de Ministerieele Missive van 11 Dec. 1835.

Het derde het Koninklijk Besluit van 5 Juli 1836.

In deze officieele stukken heeft de Regeering haar standpunt zoo duidelijk mogelijk aangegeven. Tegelijk heeft ze daarin de eischen en voorwaarden geformuleerd, waarop zij toelating en erkenning aan »de uitgeleide gemeenten» wilde vergunnen »n vrijsheid van god-dienst-oefening verleenen.

Deze stukken moeten we dus nog even inzien en in verband daarmee het antwoord nagaan, door »de uitgeleide gemeenten» officieel daarop gegeven. Wij hebben ons dan niet in persoonlijke meeningen te verliezen, maar naar de officieele bescheiden zelve ons oordeel te richten.

De Ministerieele Missive van 27 Nov. 1837 is reeds vroeger bijna geheel door ons geciteerd. Wij kunnen dus hier niet opgaaf van een paar punten volstaan.

Zij was een antwoord op twee adressen door de »ouderlingen en diakenen der Geref. Gemeente van Doveren, Genderen en Gansloijen» of »den Kerkeraad» derzelfde Gemeente bij Z. M. den Koning ingediend, Nov. 1834.

Met kennisgeving dat, »de gemeente zich heeft afgescheiden van het Nederlandsch »Herv. kerkbestuur» vragen ze met een beroep op Ar. 190, 191, 193 en 196 der Grondwet, tegenover reeds onbevonden aanranding hunner rechten van de zijde der plaatselijke Overheid, handhaving hunner vrijheid van godsdienst-oefening en bescherming in het wettig bezit hunner goederen als Geref. gemeente.

Wel verre van ook maar eenigen steun te vinden bij de Hooge Regeering, luidde het antwoord in bedoelde Missive zoo ongunstig mogelijk.

O. a. werd daarin van Regeeringswege verklaard:

»dat zij (de kerkeraad en de personen »die zich met hen hebben afgescheiden van het Nederl. Herv. kerkbestuur») in deze »scheuring volhoudende, niet langer als »Hervormden of Gereformeerden kunnen worden aangemerkt, vermits er geen ander Herv. kerkgenootschap in deze lande »erkend wordt als datgene, welks organisatie is geregeld door de reglementen en »verordeningen, welke door den Koning »zijn bekrachtigd en bestuurd wordt volgens de voorschriften daarin vervat.»

Na verder gedeclareerd te hebben »dat »de kerken en kerkelijke goederen te Doveren en Genderen behooren aan het Herv. »kerkgenootschap en dat hij zich van dat »genootschap afscheurende, alle recht van »oorspraak daarop verliezen» wordt hun zelfs aangekondigd »dat de grondwet hun geenszins het recht geeft tot godsdienst-oefening.»

Als grond voor deze bewering wordt aangegeven, dat »alleen aan de in het koninkrijk bestaande gezindheden bescherming naar de grondwet wordt verleend.» Daarmee werd dus als met één pennestreek van Overheidswege beslist, dat de

uitgeleide gemeenten,» niet tot een bestaande gezindheid behoorden, maar als iets nieuws en vreemds werden aangemerkt en dus buiten de wet stond n.

Het eindvonnis luidt dan ook onbarmhartig: »dat zij derhalve geen aanspraak »hebben op vrijheid tot uitoefening van »godsdienst, voor en aler de secte, welke »zij door hunne scheuring willen vormen, door »den Koning erkend en daaraan »met de bestaande gezindheden, recht op gelijke bescherming verleend moet zijn.»

In deze laatste door de Regeering zelve onderschrapt woorden, wordt het eigentlijke punt in kw-stie aangegeven. Op welke voorwaarden die »erkenning» zou zijn te verkrijgen, wordt hier nog niet vermeld. Dat zou later volgen.

Doch zooveel is reeds hieruit duidelijk, dat »de uitgeleide gemeenten» de verklaring van een Geref. gemeente te zijn, moesten loslaten en aan den Koning hadden te vragen of ze als gemeenten mochten ontstaan en bestaan. Ontstaan en bestaan bij gratie van den Koning. Om toelating en erkenning moest worden gevraagd.

En hoe dacht »de kerkeraad der Geref. gemeente van Genderen c. a. over deze Missive, die hem met de gemeente in de eerste plaats gold?

Van zijn kloek verweer vernemen we een volgende maal.

D. K. WIELENGA.

Politieke Beschouwingen.

De Tweede Kamer is sedert eenige dagen bezig met de behandeling van de begroeting voor 1891.

De Indische begrooting is reeds goedgekeurd met slechts enkele veranderingen.

Om den weinigen tijd die nog restte voor 't Nieuwe jaar, had de voorzitter verzocht zoo min mogelijk algemeene beraadslagingen te houden; later zou hij de Kamer in de gelegenheid stellen de algemeene politieke toestanden te bespreken. En de Kamer hield zich daaraan.

Natuurlijk werden bij de Indische begrooting vooral verschillende kwestien ter sprake gebracht. Het waren de oude, nog altijd niet opgeloste

Maar ook nu weer bleek, dat 't gemakkelijker valt het bestaande af te keuren dan iets beters er voor in de plaats te geven. Slechts op enkele punten was onder de leden eenstemmigheid.

De Minister van Koloniën, de heer Mackay, liet dan ook niet na dit, op zijne wijze, in 't licht te stellen. Hij toonde zich wel op de hoogte der zaken en bekwaam om 't debat te beheerschen. De begrooting werd dan ook zonder stemming aangenomen.

Daarna kwamen verschillende kleine ontwerpen aan de orde, die alle aangenomen werden. Bij een daarvan: verhooging van subsidien voor kweekscholen ter opleiding van onderwijzers, ontspan zich tusschen den Minister van Binnenlandsche zaken, den heer Lohman, en enkele liberale leden een enigszins betekenend debat. Die leden wilden slechts f 35000 en niet f 50000 meer toestaan, omdat — en dit was ook 't voornaamste argument, — zij ondersteuning naar gelang van het slagen der kweekelingen niet goed en te duur achtten. Maar de Minister deed duidelijk uitkomen, dat anders door te lenen, die geen onderwijzer wenschen te worden, misbruik van de kweekscholen zou worden gemaakt gelijk reeds zoo dikwijls geschied is; dat zijn stelsel tot zelf controle drong en zou medewerken om de opleiding voor den Staat minder kostbaar te doen worden. Immers, hoe meer bijzondere kweekscholen er kwamen hoe voordeliger. Aan de Rijkskweekeschool kostte elke onderwijzer f 3500, aan de bijzondere kweekeschool slechts f 700 aan 't Rijk, terwijl beide voor den Staat dezelfde waarde hebben.

Dat was een harde pil voor de heeren! Het algemeen debat bij de Staatsbegrooting voor Nederland werd geopend met een verklaring van den heer Tak namens zijne liberale vrienden, dat zij, nu later gelegenheid zou gegeven worden tot politiek debat, daarvan thans afzagen.

Namens de antirevolutionairen verklaarde de heer A. van Dedem daarmee in te stemmen: de natie verlangde meer naar daden dan naar woorden!

Zoo echter dacht de heer Domela Nieuwenhuis er niet over; hij oordeelde de politiek van dit Ministerie evenzeer te licht als die der liberalen; ook warmde hij 't verhaal nog eens op, dat de Koning, tegen zijn wil, buiten behandeling der zaken was gehouden.

Evenmin wilden die Roomsche-Catholijken zweren, die nu eenmaal tegen de ingediende legerwet in verzet zijn gekomen.

't Was hun aan te zien en uit hun redeneeren zelve te merken, dat zij alles behalve op hun gemak waren.

En dit verwondert ons niet. Om af te breken wat men zelf heeft opgebouwd, daartoe behoort moed, en moeten wel overwegende redenen bestaan!

Hoofdzakelijk vroegen zij of al de leden van 't Ministerie instemden met die legerwet; beklagden zij zich, dat ook in andere zaken te weinig op hunne wenschen werd gelet; oordeelden zij dat niet genoeg was verricht en te weinig bezuinigd, en dat, wilde de Regeering de legerwet doordrijven, de eenheid der rechterzijde dan verbroken, de overwinning van 1887 er dan door verloren zou zijn. Wel wilden zij zich niet principieel tegenover 't Ministerie stellen, maar of zij voor de begrootingen zouden kunnen stemmen . . . dat was nog de vraag!

De heer Schaepman echter achtte het verwerpen van begrootingen, om redenen daar buiten gelegen, verkeerd.

Minister Mackay gaf antwoord, en gelukkig kloek en mannelijk antwoord. Mocht de verklaring van bovengenoemde Roomsche leden »der Regeering al zeer onaangenaam zijn» — zij roepte niet in de eerste plaats wat deze of gene partij wilde, maar wat het Landsbelang eischte. Een verklar-

ring, die wij te meer met genoegen vermelden, omdat een der Roomsche afgevaardigden zich niet ontzag voor te rekenen, dat, als de Roomschen de antirevolutionairen niet bij de volgende verkiezing stemden, deze zeker 16 van de 28 plaatsen zouden verliezen en de liberalen weer de meerderheid verkrijgen.

De heer Mackay meende echter, dat zij beter deden de behandeling der wet af te wachten; deze wilde geen inbreuk op de vrijheid des volks.

In elk geval was het behoud der plaatsvervangende Roomsche dogma, zeide hij zeer ter sneede.

Tegen de opvatting van den hr. Nieuwenhuis ten opzichte van de Koning kwam hij op; daarvan was niets waar. Op behandeling van de steden-wet voor de verkiezing van '91 bleef hij aandringen, terwijl uitbreiding van 't kiesrecht werd toegezegd.

Men ziet dus: enkele Roomschen zetten alles op spel.

Wel nu, dat is ter hunner verantwoordelijkheid!

Gelukkig, dat het Ministerie en »de antirevolutionaire-partij slechts vragen wat nuttig is voor 't Land.

Moet dan op de legerwet 't Ministerie stranden, de meerderheid uiteenspatten — het karakter van beide blijft dan toch ongerept, de eer ongeschonden.

Dat echter reeds nu 't Ministerie niet meer op een meerderheid zou steunen, zien wij niet in.

Doch — bij de behandeling der hoofdstukken van de begrooting en de ingediende wetten zal 't wel nader blijken.

Voorshands was echter noch bij hoofdstuk Buitenlandsche zaken, noch bij dat van Justitie van een minderheid sprake; beide werden aangenomen. Woensdag kwam dat van Binnenlandsche zaken aan de orde.

NOORDTJII.

Buitenlandsche Kerken.

De Presbyteriaansche kerk in Canada telde op het laatst van 1859 158000 leden-avondmaalgangers. Dit is omtrent een vermeerdering van 6000 bij het vorige jaar verleenen. De georganizeerde gemeenten vermeerderden van 1837 in 1888 tot 1920 in 1889. De Zondagscholen, met 124000 geregelde bezoekers, gaan in gelijke mate voort. Ging deze kerk zoo voort, dan zou zij binnen een kwarteeuw verdubbeld zijn. — Intusschen is de Fransch-Canada'sche bevolking met toestemming van het Engelsche gouvernement onderworpen gebleven aan de kerkelijke belasting of geestelijke tienden. De boeren moeten aan hun pastoors de tienden van hun oogst betalen. Totnu toe was het voeder vrij van belasting, maar de bisschop van Trois-Rivières heeft bevolen, dat, nu het koren zoo vermindert is, de boeren voortaan 38 francs per duizend busseel voeder zullen moeten opbrengen. Al de bisschoppen zouden zijn voorbeeld willen navolgen. Dit bevel veroorzaakte groote beweging onder de Roomschen in Canada, die overigens zeer gehecht zijn aan hun kerk. —

In Brazilië stierf Dr. Blackford, uitgegaan van de Presbyteriaansche Zending. Toen hij, dertig jaren geleden, in het land kwam, vond hij er slechts een enkelen zending, die hem eenige maanden vroeger daarin was voorgegaan. In den tijd dien Blackford arbeide, zijn er 3000 lidmaten van Roomsche Presbyteriaansche geworden, en er zijn nu 32 leeraars werkende. —

In een Spaansch dagblad, te Madrid uitgegeven, vond men onlangs het volgende te lezen, volgens *Evangelie et Liberté*: »Dank zij God: wij naderen »indelijk den tijd, waarin de ketter's streng gestraft werden. De herstelling van de rechtbank der in-kwizitie is een plicht, door onzen tijd opgelegd. Welk een feest, wanneer wij onze tegenstanders zich zullen zien verwringen in de vlammen van den brandstapel!»

De Amerikaanse Zendingen in Turkije schrijven, dat de Armenische Christenen ten doel staan aan een stels-imatie vervolging, die door het gouvernement zelf wordt georganiseerd. Ziende, dat het Mahomedanisme terrein verloor en dat de Christenen in invloed toenamen, heeft men het op eene verhuizing van Muzelmannen in die streken aangelegd. Circassiers, Tartaren en Koerden die er in toestemmen, worden naar verschillende landprovincien gezonden, en eene commissie, die te Konstantinopel zetelt, deelt die nieuw-aangekomenen aldaar in op de punten, waar de Christenen het meest zijn, om alzo hun invloed tegen hen te stellen. De meesten dier verhuizers of immigranten zijn maar ten halve beschaafd. Een groot aantal zijn struikrovers. Men laat toe, dat zij het land afloopen, de Christenen beroovende en mishandelende; en terwijl de Christenen met gevangenis bedreigd worden, indien zij vuurwapenen dragen, zijn deze bandieten tot aan de tanden gewapend en dagen in een bandelier geweren van het beste model, die ook door het gouvernement verschaft worden. Alles is er op berekend om het bestaan der Christenen te belagen en hen te ruïneren. De totnu toe publieke gronden worden vervreemd ten gunste der nieuwe bewoners. Door honderd andere middelen tracht men de Christelijke bevolking tot ellende te brengen en de vorderingen van het Islamisme te begunstigen. De door den staat gesteunde scholen zijn Mohammedaansche. De Christenen zijn er van uitgesloten; en daar de Schoolopziens allen Muzelmannen zijn, maken dezen de Christelijke scholen het leven zeer bitter. —

C. M.

Prof. S. van Velzen had 14 December het voorrecht zijn 81sten jaardag te gedenken. Zij de Heere onzen geliefden voorganger steeds meer tot licht en sterkte, — waarin hij zich dan ook tot roem van Gods genade verheugen mag, — naarmate de levensavond daalt.

Een proeve van een Italiaansche Katholieke gemeente is genomen te San Remo. Volgens de somma der godsdienstige en burgerlijke leerstellingen, door de stichters en haar blad *Il Lavoro* verbreid, belijdt zij het gezag der H. Schrift, en de overlevering der Apostelen en kerkvaders der eerste eeuwen, in de symbolen der vier eerste oecumenische concilies. Men verwerpt echter den Syllabus, de nieuwe dogma's der Onbevleete ontvangens van Maria, en van de Onfeilbaarheid des pausen. Men wil het Nachmaal onder beide gestalten, verkiezing der bisschoppen en pastoors door de gewestelijkheid en de leeken. Godsdienst oefeningen in de taal des volks. De priesters mogen huwen. Overeenstemming op de voornaamste punten met de kerk van het Oosten, de Episkopale kerk in Engeland en die van Amerika, de Oud-katholieken in Nederland, Duitsland, Zwitserland, Frankrijk en Oostenrijk. Wat het nationaal karakter aangaat, bewaakt zij de leerstellingen der Katholieke hervorming, die de grootsche Italiaansche traditie uitmaakt van Dante, Marsilius van Padua, Arnoud van Brescia, Savonarola, Tauburni, Gioberti, Rosmini en Audisio. Zij zegent de nationale wedergeboorte, en eerbiedigt deze door hare dienaren en door alle instellingen, zooals die het vaderland door de volksstemming dezer eeuw is toegelopen. De tijd zal leeren, of zoo'n kerk voorspoediger zal zijn dan die van Pater Hyacinthe.

VEREENIGING VOOR GEREF.

SCHOOLONDERWIJS, RED. Ds. T. BOS
FILIPPUS, Redactie. E. KROPPELD.

Bij onzen Uitgever J. DEN BOER te Breukelen is verschenen, en door hem aan de leden verzonden:

No. 37a. Tr. begrafenis van onzen Koning. Prijs 1 Ct.
No. 131. Heilwensch aan Bruidgom en Bruid. Prijs 1 Ct.

No. 132. Een genoegeelijk uiteinde. (Een Oudejaarsavond-tractaat) Prijs 1 Ct.
No. LXXVI. »Filippus.« Twee samenspraken voor Christel Jongel. Vereen. Prijs 10 Ct.

Wie der leden het bovenstaande niet mocht ontvangen hebben, berichte dit aan den Uitgever.

Het Bestuur van »Filippus.«

»FILIPPUS«-CONTRIBUTIE.

Broeders Correspondenten en andere vrienden, van wien wij de contributien der toezeggende kwitantien nog niet hebben ontvangen, worden beledigd doch dringend verzocht ons de gelden vóór het einde des jaars te doen toekomen.

Namens het Bestuur van Filippus,

H. HOOFD Jz., Penningm.
Kampen, 17 Dec '90.

SCHERKALENDERS IN DE KAZERNE.
Van W. H. V. te Kampen f. 2,—
Van Sergeant v. d. Wal, Leeuwarden f. 1,—
Van twee Bazinlezers te Alblassterdam f. 0,80
E. KROPPELD.

Separatie en Doleantie.

IV.

De brochure van Dr. Kuypers is eene aanvulling en ten deele eene correctie van wat hij vroeger in het *Tractaat* en in de *Herant* over de kerk geschreven heeft. Daar sprak hij over de kerk voornamelijk als vergadering der uitverkorenen of der gedoopten; nu handelt hij uitsluitend over de kerk als vereniging van geloovigen in kerkrechtelijken zin, d. i. als vereniging van dezulken, die belijdenis hebben afgelegd en tot een godsdienstig doel zich samen hebben verbonden. Door deze aanvulling is Dr. Kuypers velen onder ons genaderd en heeft hij zich verwijderd van hen, die het begrip Doleantie in zijn uiterste gevolgtrekkingen trachten vast te houden en toe te passen. Wij konden deze theoretische uiteenzetting over de kerk als instituut dan ook buiten bespreking laten, ware het niet dat het belang van dit onderwerp ons tot het maken van eenige bedenkingen dreef.

Dr. Kuypers handelt in dit vlagschrift alleen van de kerk als instituut; haar verborgene geestelijke zijde laat hij er geheel buiten. Van de kerk als instituut beweert hij nu, dat ze ontstaat door *eene wilsdaad* van de geloovigen. Daarbij wijst hij er telkens op, dat deze wilsdaad zedelijk en geestelijk niet vrij is, maar gebonden aan Gods Woord, bl. 5 en 9. Wij mogen dit bij de beoordeeling niet uit het oog verliezen. Maar de kerk als instituut ontstaat dan toch alleen uit eene kerkrechtelijke geheel vrije wilsdaad van de geloovigen. De belijders stichten de kerk in dezen zin. 9. De *belijdenis* in zulk eene kerk; de *orde* harer regeering; het *verband* met andere kerken hebben rechtsgeldigheid alleen door vrije vaststelling en aanvaarding der geloovigen 11, 12. Lid, althans ten volle lid, met »zelfverworven« rechten wordt men eerst door vrijwillige toedringing 13—16. Het ambt heeft alleen gezag over hen, die er zich vrijwillig onder gesteld hebben 10, dus niet over gedoopten 14, niet over hen die de gemeenschap verlaten 20. Iemand, met attestatie van elders komende, is kerkrechtelijk vrij om zich bij de kerk op zijne nieuwe woonplaats al dan niet aan te sluiten en moet door die kerk geheel vrijwillig worden aangenomen 13, 14, 19.

Deze voorstelling schijnt bij de eerste kennismaking onweersprekelijk, te meer omdat ze met herhaald beroep op Voetius wordt gestaafd. En toch komt ze mij voor, eenige belangrijke elementen in het kerkbegrip te miskennen, of althans niet genoegzaam in rekening te brengen.

1. De onderscheiding tusschen de kerk als organisme en de kerk als instituut heeft zonder twijfel recht van bestaan, maar mag nooit zoo op de spits gedreven worden, dat zij tot eene tegenstelling wordt. De

kerk is immers altijd beide tegelijk. Zij is op hetzelfde oogenblik coetus et mater fidelium, d. i. vergadering en moeder der geloovigen. Nu lezen wij op bladz. 15: door wedergeboorte wordt men ingelijfd in het mystieke lichaam van Christus; door den doop komt men in de zichtbare algemeene Christelijke kerk; maar door belijdenis wordt men toegelaten tot het volle genot van de leden der geïnstitueerde kerk. En op bl. 23: actief lid van de kerk wordt ik niet door den doop, die buiten mijn weten omging, maar door belijdenis. De tegenstelling, tusschen de kerk in dezen drievoudigen zin gemaakt, deed verwachten, dat men eerst door belijdenis lid wordt van de kerk als instituut, welke immers ook geheel op eene vrije wilsdaad van de belijders berust. Maar Dr. K. drukt zich voorzichtig uit en zegt: door belijdenis krijgt men het volle genot van het lidmaatschap der geïnstitueerde kerk. Dit is juist; maar dan ligt er ook in opgesloten, dat de doop mij wel ter dege, in verband zet met de geïnstitueerde kerk, en dat deze wel rechten heeft op hare (natuurlijk niet op alle) gedoopten, en dat er zonder twijfel ook eene ambtelijke roeping bestaat tegenover hen, gelijk Dr. K. vroeger meermalen uitgesproken heeft en ook nu nog, bl. 57, erkent. Vanzelf verschilt deze roeping tegenover gedoopten van die tegenover belijders. Het is er mee als in den Staat; alle Nederlanders zijn burgers, maar er zijn mondigen en onmondigen, met verschillende de rechten en verplichtingen. Zoo ook zijn er in de kerk onvolwassenen en volwassen leden. Maar allen zijn burgers van het rijk Gods, tot dat zij beslist door woord of daad het tegendeel bewijzen.

2. Het is niet geheel waar, dat eene kerk als instituut ontstaat door eene geheel vrije wilsdaad der belijders. Het is waar in staatsrechtelijken maar niet in kerkrechtelijken zin. Geen uitwendige macht kan geloovigen dwingen, om een kerk te stichten, een kerkeraad te benoemen, de bediening van Woord en Sacrament in te stellen enz. Dat stem ik volledig toe. Maar zijn geloovigen ook in kerkelijken rechte vrij, zoo of anders te doen? Ik geloof het niet. Onderstel, dat op eene of andere plaats door missionarier arbeid geloovigen komen, maar dezen weigeren tot het stichten eener kerk over te gaan; heeft dan de kerk, welke daar het evangelie bracht, niet het recht en de ambtelijke roeping, die de geloovigen te vermannen, te dringen, en bij volharding kerkelijk te straffen? Maken zulke geloovigen zich dan alleen geestelijk en zedelijk tegenover den Heere — wat Dr. K. ten volle erkent, — maken zij zich ook niet kerkrechtelijk schuldig? En zoo ook met gedoopten, die blijven weigeren om belijdenis af te leggen. Zijn deze niet alleen geestelijk, maar ook kerkrechtelijk daartoe niet ten duinsten verplicht? Heeft de geïnstitueerde kerk geen ambtelijke roeping tegenover dezulken? Het geestelijke en het kerkrechtelijke sluit immers elkander niet uit.

3. Misschien stemt Dr. K. dit toe. Maar hij zal zeggen: dit zij zoo, maar de kerk heeft toch geene macht om hen te dwingen. Zeker niet, maar het recht der kerk mag niet met dwang worden verward. Toch zegt Dr. K. op bl. 14: een verhuizend lid is wel van Godswege geopen om zich aan te sluiten bij de kerk op zijne nieuwe woonplaats, en de kerk aldaar is wel van Godswege gebonden om hem aan te nemen, maar, zoo volgt er dan, in kerkelijken rechte gesproken, kan noch het zich anmeldend lid aan de kerk, noch de kerk aan dat lid *gevel* aandoen. Evenzoo bl. 18: een van elders komend geloovige of een nieuw bekeerde is van Godswege gebonden om zich bij de kerk te voegen, maar *geen uitwendige macht* kan hem daartoe dwingen, en de geïnstitueerde kerk heeft *formeel* geen recht op hem. Eindelijk, op bl. 20 lezen we: iemand, die de kerk wil verlaten, kan men vermanen, dringen; maar *dwingen* kan men hem nooit; het recht tot heengaan moet dus erkend worden.

Welnu, de tegenstelling, hier gemaakt, is onjuist. Dwang heeft de kerk nooit. Deze hoort thuis op het gebied van den Staat. De kerk heeft juist een ander recht dan de Staat, een recht van te vermanen, te straffen, te bannen en weder op te nemen. En dat recht heeft zij te handhaven tegenover allen, die de kerk d. i. den Koning der kerk ongehoorzaam zijn. Indien iemand haar verlaat, zich weigert bij haar te voegen, als gedoopte weigert tot belijdenis te komen enz., dan *dult* zij dat, zij kan en mag en wil niet dwingen. Maar het recht tot dat alles erkent zij daarmede niet. Integendeel, zij spreekt in den naam van Christus haar oordeel uit, en bedient zich van de sleutelen des H-melijks.

4. De kerk, die pilaar en vastigheid der waarheid is en dat geloof te zijn, kan nooit het recht erkennen om haar te verlaten, zich niet aan te sluiten enz. De Roomsche kerk heeft dit goed begrepen, en zoolang zij aan zichzelf geloof, kan zij niet anders spreken, dan dat alle gedoopten haar toebehooren enz. Alleen maar, wij betwisten haar dat zij de ware kerk is, en wij houden staande, dat zij de rechten der ware kerk zich wederrechtelijk aanmatigt. En daarbij komt nog, dat zij uit deze haar vermeende rechten tot staatsdwang besluit. Deze dwang volgt nog niet terstond uit haar beweerd eigendomsrecht op alle gedoopten, bl. 6, 22. Dat is er wel de onderstelling, maar niet de oorzaak van. Maar de staatsdwang, dien de Roomsche kerk eischt, waar zij de macht in handen heeft, vloeit voort uit de ook door de Gereformeerden gehuldigde theorie, dat kerk en staat niet gescheiden naast elkaar kunnen leven, dat kerkelijke straf burgerlijke straf na zich moest slepen, dat in den Staat niet waar kon wezen wat vals was in de kerk. Nu erken ik ten volle de moeilijkheid, om op Protestantsch terrein het absoluut karakter der kerk te

handhaven. Maar dat ontleent niets aan de waarheid der stelling, dat eene kerk, die als kerk (niet: in de seer der burgerlijke vrijheid) het recht erkent om haar te verlaten enz., in diezelfde mate ophoudt kerk te zijn en eene godsdienstige vereeniging naast andere met gelijke rechten wordt.

5. Eindelijk, indien de geïnstitueerde kerk op eene kerkrechtelijk geheel vrije wilsdaad berust, dan trekt Dr. K. daaruit terecht het gevolg, dat zij, die met de reformatie niet medegaan, niet buiten hun wil en weten om, als leden van de Doleantie kerk mogen beschouwd worden. Dat is eene gewichtige concessie. Maar valt er eigenlijk niet veel meer? Hoe kan bij dit uitgangspunt de Doleantie nog als eene eigene methode van reformatie naast de Separatie worden gehandhaafd? Op welken grond wordt beweerd, dat een kerkeraad, dat enkele geloovigen het recht hebben, om, buiten wet en zonder den wil der anderen, het i nstituut te veranderen en het kerkverband te verbreken? Met welk recht beweren deze enkelen, te handelen in naam van en voor allen, die zij niet eens hebben geraadpleegd? Waarop gronden zij hunne aanspraak, dat zij hetzelfde lichaam en hetzelfde instituut zijn gebleven en dus de goederen hun toekomen? Wat is het recht voor de bewering, dat zij, die met de reformatie niet medegaan, een nieuw schismatiek Synodaal instituut hebben opgericht? Indien een kerkeraad eene Geref. kerk Arminiaansch, Baptistisch enz. zou willen maken, dan zijn de leden geen kudden schapen, over wier kerkelijk leven de kerkeraad naar goedvinden beschikt, zegt Dr. K. bl. 56. Maar waarom mogen die leden wel als eene kudde schapen behandeld worden, indien een kerkeraad eene kerk van Synodaal Dordtsch maakt; altijd in de onderstelling, dat eene kerk als instituut op eene wilsdaad der belijders berust?

Deze bedenkingen kwamen in mij op onder het aandachtig herlezen van Dr. Kuypers brochure. Ze ontneemen niets aan hare belangrijkheid voor de zaak der vereeniging. Naar ik meen, hebben de geschriften van Ds. ten Hoor en Dr. Kuypers, elk op eigene wijze, die vereeniging bevorderd. Dat hoop ik in een slotartikel nog kortelijk aan te toonen.

H. BAVINCK.

Da Costa herdacht.

Een der weinigen van de nog op aarde levende tijd- en strijdgenooten van wijlen Mr. J. da Costa, de Weledelgeborene heer P. van Eik, »de ruim 76-jarige vreemdeling en pelgrim op aarde, wiens oogengevestigd zijn op den Heer, die alles wel zal maken op zijn tijd,« heeft het Christelijk publiek verrast en verrijkt, met de uitgave van een keurig boekje.

Op 7 Mei 1889 moest de heer van Eik zijne teeder beminde gade, »wier leven was met Christus verborgen in God,« aan den Heere, die haar aan hem geschonken had, teruggeven. In de zoo droevige en zamezame aere, na 7 Mei, dacht hij veel aan *da Costa* en aan al des Heeren daden. En de uitkomst van die herdenking wordt nu het Christelijke publiek aangeboden.

De heer *Egeling*, Boekhandelaar te Amsterdam heeft gezorgd voor een niterlijk gewaard, dat geheel in overeenstemming is met de koninklijke, eenvoudige, en ware denkbeelden, van den eenigen *da Costa*. Uit een rijken schat van aantekeningen, de eigen woorden van *da Costa* bevattende, heeft de auteur van dit boekje, met Christelijke vereeniging en zijn gevoel, een aantal gezegden, spreuken, en korte beschouwingen verzameld, die alle betrekking hebben op den Zaligmaker en het geloof in zijnen naam, op den weg des levens en wat op dien weg al en aangeleerd moet worden.

Het is waarlijk een gulden boekje, eene liefdelijke herinnering aan den berouwlijken *da Costa*, groot als dichter, maar, als Christen, klein voor zijn God.

Wij wenschen velen h t genot toe deze levenswoorden te lezen, te verstaan, en er zegen door te ontvangen. De grijze broeder, die ons daartoe de gelegenheid gaf, ontvang ons dank voor deze kostelijke gave.

RED.

Nog altijd de oude kwestie.

De z. g. Doleantie is oorzaak geworden, dat er te Amsterdam, te Kampen, te Zwolle enz. een instituut openbaar geworden is, wier leden zich in rechten aan de Synodale organisatie van 1816 hebben verbonden en die sedert de kenmerken van de ware kerk mist. Naast dat instituut, de *Ned. Herv. Kerk* genoemd, staat een instituut, de *Ned. Geref. Kerk* genoemd, dat gezuiverd is, eene Gereformeerde kerk kan heeten.

Te Ulrum is in 1834 in *tweeën der zaak* hetzelfde geschied als in 1886 te Amsterdam enz. Dat wordt immers aangenomen?

Welnu, ook te Ulrum waren er in '34 en volgende jaren, die *duidelijk* getoond hebben niet als leden van het gezuiverde instituut te willen gerekend worden; zij hebben zich niet met Gereformeerden aldaar vereenigd, maar er zich tegen verklaard en hen vervolgd. In rechten hebben die zich aan de Synodale organisatie van 1816 verbonden, en hun instituut miste de kenmerken van de ware kerk; wie van hen tot de Gereformeerde kerk te Ulrum wilde overgaan moest, als stond hij geheel buiten alles, wat men noemt, zijne belijdenis overdoen; want van dat instituut, de *Ned. Hervormde Kerk* te Ulrum, mochten geene attestatiën aangenomen worden. Mij dunkt, zoo stelt men Amsterdam en Ulrum, '86 en '34 wezenlijk gelijk. Te Ulrum kon dus »de reformatie der kerke« niet weer ondernomen worden, evenmin als dit in de Hervormde kerk na 1886 te Amsterdam; want in 1886 was die kerk te Amsterdam een instituut geworden, die de kenmerken van de ware kerk mist, en te Ulrum reeds in 1834. In een instituut

toch, dat de kenmerken van de ware kerk mist — eene valsche kerk naar art. 29 is geworden — kan toch zeker »de reformatie der kerke« niet geschieden. Dus evenmin te Ulrum na '34 als te Amsterdam, nadat de z. g. Doleantie gevestigd was.

Tenzij dan, dat te Ulrum na '34, bijv. in '39 of in '69, de zaak zoodanig in de war geraakt is, dat er de Gereformeerde kerk weer een ongereformeerde geworden is en het instituut, dat de kenmerken van de ware kerk miste, weer een *Gereformeerde* is geworden. — Of '39 en '69 dat heeft kunnen doen, — daarover wellicht later. — Ik blijf nog eerst bij '34 tot '39.

De vraag is nu: stond, bijv. in de noordelijke provinciën. Ulrum *alleen*? Hoe moet men denken over de daad der Gereformeerden te Smilde, te Groningen, te Bedum enz., die in '35 of '36 zich institutioneel vereenigd hebben? Kon men ook daar zeggen: *naast* ons bestaat nu een instituut, eene Hervormde kerk, dat de kenmerken van de ware kerk mist, in rechten aan de Synodale organisatie van 1816 verbonden? Met andere woorden: is de geboort-acte der kerk te Ulrum *alleen* eene *echte*, of die van de andere kerken of gemeenten ook? Als te Ulrum *alleen* de reformatie Gereformeerde recht liep, en te Smilde, Groningen, Bedum enz. *niet*, omdat men zich daar separeerde, zich afscheidde van de kerk, die nog eene Gereformeerde *was* en *bleef*, en eene *nieuwe* kerk stichtte, dan staat het er bij ons in 't Noorden heel wat treurig bij. Dan is er bij ons tot 1886 maar één ware kerk geweest, n. l. te Ulrum. Daar alleen was dan — misschien tot 1839 of '69 — eene gezuiverde kerk tegenover de Hervormde kerk, een instituut dat daár de kenmerken van de ware kerk miste; maar te Smilde, Groningen, Bedum enz. kwamen »afgescheidene« of »gesepareerde« kerken, naast de Hervormde kerk, die op die plaatsen altijd nog Gereformeerde kerken bleven, met nimmer wettig afgeschafte Kerkerode en Formulieren van Eenigheid.

Maar dan is Ds. de Cock ook direct in de war geraakt. Hij heeft dan één goede zet in zijn leven gedaan, n. l. te Ulrum. Te Smilde, Groningen, Bedum enz. waar hij de opzieners bevestigde, liep hij al mis.

Wie at geloof, zegde het rond en riddelijk; ik beschouw zulk een gevoel als de grootste miskenning van het werk Gods in die jaren.

Mij dunkt, er zal wel niemand in de Chr. Geref. kerk zijn, die beweert, dat alleen te Ulrum de zaken *goed* liepen, en voorts de beweging direct *niet* liep.

Aangenomen dus, dat ook te Smilde, Groningen, Bedum enz. Gereformeerde kerken of gemeenten openbaar werden, die zich niet afscheidden van de Gereformeerde kerk daar ter plaatse, maar waar de Gereformeerden zich institutioneel vereenigden op goede Gereformeerde grondslagen, en zich als zoodanig openbaarden naast een instituut, dat de kenmerken van de ware kerk miste, in rechten aan de Synodale organisatie van 1816 verbonden; kerken die plaatselijk voortzetting waren van de kerk der Vadersen, met wettige successie of opvolging, historische voortzetting in rechte lijn en op wettige wijze; ware Gereformeerde kerken — dan mochten ook daár de kerken of gemeenten zeggen: *gij leden van de Ned. Herv. kerk, die toont met de Geref. erde kerk niet med te willen, maar die u blijft vastklemmen aan de organisatie van 1816, gij zijt leden van een instituut, dat de kenmerken van de ware kerk mist; gij zijt leden van een valsche kerk, naar art. 29 onzer Belijdenis*

En sedert wanneer, en waardoor is nu die kerk, of dat instituut, weer een Gereformeerde kerk geworden, en de Gereformeerde kerk in eene gesepareerde, eene kerkrechtelijk ongereformeerde veranderd? Is de toestand *wezenlijk* niet veranderd, dan bestond er te Bedum enz. reeds sedert 1836 een Gereformeerde kerk naast een valsch instituut, en is dat niet eerst in 1886 zoo geworden.

T. BOS.

Aan den Eerw. Kerkeraad der Chr. Ger. Gemeente te Bedum.
Eerwaarde en Geliefde Broeders,

In No. 48 van »de Bazin« richt Gij aan de Deputaten der Chr. Ger. Kerk een verzoek om nadere inlichting aangaande de bedoeling van hun schrijven aan de Gemeenten in No. 43 van genoemd weekblad. Aan dat verzoek willen wij gaarne voldoen.

Onze bedoeling was grenszins, dat de verschillende vergaderingen der Chr. Ger. Kerk terstond na het ontvangen van de missive der Leeuwarder Synode alle verdere behandeling van de Concept-akte zouden laten rusten. Dat kan en dat mag niet, omdat de Synode der Chr. Ger. Kerk die behandeling aan de verschillende kerkelijke vergaderingen heeft opgedragen en het volgend jaar antwoord verwacht.

Maar de mogelijkheid bestaat, dat die Concept-akte verworpen wordt, dat op den door haar gelegden grondslag der vereeniging niet wordt getroffen, en dat onze Synode in 1891 aan de Ned. Ger. Kerken zal moeten zeggen: langs dezen weg en op deze voorwaarden *mogen* wij tot geene vereeniging overgaan.

De Synode van de Ned. Ger. Kerken te Leeuwarden onderstelde en voorzag die mogelijkheid. Oordeelende naar den indruk, waarmede de Concept-akte in de Gemeenten en kerkelijke vergaderingen onzerzijds ontvangen werd, achtte zij verwerping der Concept-akte zelfs zeer waarschijnlijk. Zij richtte daarom eene missive aan de Christ. Geref. Kerkeraden en zei daarin als het ware: indien eventueel de Concept-akte door U verworpen wordt, welnu, wijst Gij dan een grondslag voor de vereeniging aan; zegt Gij dan eens, op welke voorwaarden Gij vereeniging met onze kerken zoudt kunnen aangaan; omschrijft vrij Uwe eischen; alleen maar, eischt niets, wat in strijd zou zijn met onze belijdenis en kerkenorde!

Die missive nu ligt er. Naar ons oordeel zal de Christ. Ger. Kerk niet kunnen

handelen, alsof zij deze niet ontvangen had. Zij zal ze niet eenvoudig voor kennisgeving kunnen aannemen, en stil ter zijde leggen. Naar ons oordeel zal de aanstaande Synode der Chr. Ger. Kerk niet kunnen volstaan met het antwoord: de Concept-akte verwerpen wij, op den door haar gelegden grondslag kunnen en mogen wij ons niet vereenigen! Maar zij zal, nu eenmaal de missive der Leeuwarder Synode daar ligt en door alle kerkeraden ontvangen is, ook geroepen zijn om *positief* te bepalen, in welken weg en op wat wijze zij vereenigen kan en mag. Zij zal het minimum voorwaarden hebben vast te stellen, onder welke zij in haar conscientie vrijheid tot vereeniging vindt.

Of nu de kerkeraden der Chr. Ger. Kerk behalve de Concept-akte ook nog die missive hebben te behandelen, en een oordeel daarover door de Classikale en Provinciale Vergaderingen ter Synode moeten brengen, dat blijve aan die kerkeraden zelve overgelaten. Zij kunnen natuurlijk die missive stil ter zijde leggen. Wij als Deputaten hebben niet de minste bevoegdheid, om hierin ook maar het geringste voor te schrijven. Maar ons oordeel is, dat er niets tegen is, dat de kerkeraden en kerkelijke vergaderingen ook over deze vraag der Leeuwarder Synode hun gedachten laten gaan, en zichzelf eens afvragen, wat zij als voorwaarde voor de vereeniging zouden stellen. De arbeid der Synode wordt daardoor voorbereid en gemakkelijker gemaakt. En voor het belang der zaak is de moeite niet te groot.

Hiermede meenen wij, aan Uw verzoek te hebben voldaan. Meer dan dit ons oordeel kunnen wij niet geven. Gij zelve zoudt de eersten zijn, om tegen overschrijding onzer macht te waarschuwen.

Met heilbede en broedergroete,
Namens de Deput. voorn.,
H. BAVINCK.

Boekaankondiging.

Robert Moffat, *De kampen voor vrijheid en recht, Uit den Franschen tijd, Satans handlangers, en een Verdader.*

Zijn alle lieve en leerzame kinderboekjes, mede uitgegeven bij D. Donner te Leiden.

Wie voor het Kerstfeest nog niet voorzien is, verzuime niet er kennis mede te maken.

Wij verzuimden nog de aandacht te vestigen op eene pennenvrucht van den heer J. van 't Lindenhout, uitgegeven bij Milborn te Nijmegen, onder den titel van: *Uit de portefeuille, Levenservaringen*. Het zijn schetsjes en herinneringen van ontmoetingen, kleine stukken levensgeschiedenis van ongenoemde, die meestal, hoe eenvoudig ook, iets belangrijks bevatten, en met genoegen gelezen worden. RED.

Getrouw tot den dood. Een verhaal uit den Camisarden-krig. (Na de herroeping van het Edict van Nantes.) Door J. Lion Cuchet. Schrijver van »Het huisgezin van den Hugenoot.« Met 20 platen. Amsterdam, Hoveler & Zoon.

Dit verhaal uit den altijd boeienden godsdienstkrig dezer Fransche Hugenoten, Camisarden genoemd, verdient zeer onze aanbeveling. Het is den auteur goed gelukt aan een beschrijving van die bloedige geschiedenis de novellistische voorstelling te verbinden; en niettemin een juistend indruk van die Camisarden, profeten en geestdrifters te geven. Men wordt niet noodeloos lang over bijzaken bezig gehouden. De lezer krijgt zelfs den indruk, hier konden nog meer verwickelingen aangebracht zijn; stof te over; doch de schrijver bleef hierin sober; om waar te blijven, denken we. We hadden zelfs die »profeten« meer in hun uitersten willen zien. Ook op hun vergaderingen. Het is echter of de schrijver ze met verschooning wilde behandelen. Die Christenen hebben trouwens dan ook genoeg geleden. Wat meer gloed en levendigheid had nochtans niet geschaad, bij al dit goede; waarvoor we den schrijver dank zeggen, — en den Uitgever veel debiet toewenschen.

»Tehuis, Heerlijk Tehuis!« door Mevr. O. F. Walton. Uit het Engelsch. Utrecht, J. G. Broese. 1889.

De schoone titel stelt ons aangaande den inhoud niet te leur. Het is een philanthropisch verhaal van een knaap, voor wien het lied zijner gestorven moeder, op een draaiorgel gespeeld — een onuitwisbare troost en herinnering aan zijn bestemming voor de eeuwigheid bleef, terwijl hij zelf ook voor andere ongelukkigen in de achterbuurten dienstbaar werd, om hen met dien troost op te beuren, en als voorganger in een wijklokaal op te treden. Het lied: »Nothing unclear!« »Neen, niets onreins!« — dat ook door 't verhaal loopt, wordt in muziek erbij gegeven.

C. M.

Militair Tehuis te 's Bosch.

Ontfangen in hartelijken dank: Door Dr. T. de Haan te Nieuw-Vennep, van de Chr. Jong-vereen. aldaar f 5,—

Uit het busje van Nico Vetten te Dordt f 30,—

De penningmeester werd zeer verblijd met deze bijdragen. Ter geeder ure kwamen ze. Onze jeugdige vriend Nico Vetten bezorgt ons jaarlijks een hoogst welkome steun. Hij neemt de moeite, welkome kleine bijdragen in te zamelen en heeft 't genot, aan 't eind van 't jaar met zulk een som ons Bestuur te kunnen verblijden. Dank ook aan al de vrienden in Dordrecht, voor hun steun. Allicht is ook in andere plaatsen een jong vriendje, die o. s. zoo zou kunnen en willen helpen? We hopen het zeer en bevelen ons Tehuis in alder liefde aan.

Namens het Bestuur,
Js. VAN DER LINDEN.
's Bosch, 15 Dec. '90.

ADVERTENTIEN.

Getrouwd:
HENDRIK KRANS
EN
MICHELA JANSJE DOIJER,
die tevens hun dank betuigen voor
de vele bewijzen van belangstelling voor
en bij hun huwelijk ondervonden.
KAMPEN, 11 Dec. 1890.

Voor spoedig bevallen van een wel-
geschapen ZOON, JOHANNA WIL-
LEMINA SCHUURMAN, geliefde Echt-
genoot van G. KRUMER.
HUIZEN, N.-HOLLAND.

Door 's Heeren goedheid voorspoe-
dig bevallen van een welgeschapen
DOCHTER, MARIA TRIJSELAAR,
geliefde Echtgenoot van
C. METSELAAR.
ZIERIKZEE, 6 Dec. 1890.

Heden werden wij verblijd door de
geboorte van onze DOROTHEA.
STUTVOET.
OOSTEREND op Texel,
9 December 1890.

Heden voorspoedig bevallen van een
welgeschapen DOCHTER,
Mej. J. G. DE BOER—
BEKKERING.
HEERENVEEN, 12 Dec. '90.

Heden beviel mijne geliefde Echt-
genoot S. A. BORSBOOM, zeer voorspoe-
dig van een welgeschapen ZOON. De
Naam des Heeren zij geprezen!
H. ALTING.
WESTBROEK, 14 Dec. 1890.

Voor de vele bewijzen van belang-
stelling den 19 November '90 aan ons
betoond, zeggen we hartelijk DANK.
J. v. DAM
en Echtgenoot.

UTRECHT.

D. V. hopen mijne geliefde
Ouders
T. T. VENHUIZEN
EN
G. K. VAN DUINEN
den eersten Kerstdag a. s.
hunne 25-jarige Echt-
vereniging te herdenken.
Hun eenige zoon,
T. VENHUIZEN JR.
HORNHUIZEN, Dec. 1890.

Heden morgen overleed zacht
en kalm, na een zeer smarte-
lijk, doch geduldig lijden, in ha-
ren Heer en Heiland, mijne ge-
liefte, onvergetelijke Echtge-
noote

C. G. S. ALTINK,

in den ouderdom van ruim 32
jaren, na een hoogst gelukkig
huwelijk van 4½ jaar, mij na-
latende twee lieve jongens.
De Heere sterke mij in dezen
diepen weg van rouw.

Van uwe deelneming overtaigd,
Uw diepbedroefde
MAR. BREEBAART.
AMSTERDAM,
12 December 1890.

Onze Jongel-ver. die gedu-
rende haar vijftienjarig bestaan
niemand door den dood verloor,
is thans in rouw.

Na een sleepende ziekte werd
op ruim tweeëntwintigjarigen
leeftijd

Siemen Wieringa

nit haar midden weggenomen
en heden werd door de leden
der vereeniging zijn stoffelijk
overschot grafwaarts gedragen.
Heerlijk was zijn heengaan.
Allen, die hem bezochten, ver-
manende, was het zijne bede:
Kom Heere Jezus, kom haaste-
lijk, opdat ik uwe heerlijkheid
aanschouwe.

Dat zulk sterven ons ten ze-
gen zij.

Namens de Vereeniging,
H. WIERINGA.
J. BOLHUIS.
J. A. KIERS.
TEN POST, 12 Dec. '90.

Heden overleed ons zoo innig
geliefd eenigst zoontje

Evert Jakob,

in den leeftijd van ruim 4 jaar.
De Verbonds-belofte is onze
eenigste troost. Sterke de Heere
ons in dit voor ons zoo smarte-
lijk verlies.

H. KOOPMAN.
T. KOOPMAN—
SEBRNS.

WESTERWIJTWERD,
13 December 1890.

Zondag 14 December was
voor de gemeente alhier een
droeve dag, toen zij in den na-
middag door de jammertijd
overvallen werd, dat haar Ouder-
ling

J. van As

in de eeuwige ruste was in-
gegaan.

Na een kort, doch smartelijk
lijden, was hem de ure reeds
afgesneden, eer nog de mare
van zijn ziekbed de gemeente
had bereikt. Groot was de ver-
slagenheid, die bij het hooren
van zijn sterven ons allen op
het hart sloeg, ook omdat de
gemeente in hem een harer oud-
ste en trouwste voorgangers
verliest.

Voor onzen geliefden Broeder
echter, was door Gods eeuwige
genade in Christus het sterven
gewin.

Thans, na van de zwakten
zijns lichaams verlost te zijn,
juicht hij voor den troon van
zijn God, wien te dienen en
groot te maken hem de lust en
de eere zijns levens was.

Namens den Kerkeraad,
A. v. BUEREN,
Praes.
D. VAN DEN BERG,
Ouderling.

BRUNISSE,
16 Dec. '90.

Den 20sten November be-
haagde het den Heere van leven
en dood, na een langdurig lij-
den, van mijne zijde weg te ne-
men, mijn geliefde Echtgenoot
en der kinderen zorgdragende
moeder

MARRETJE KARSEMBIER,

in den ouderdom van bijna 53
jaar. Wij hopen Gode te zwij-
gen, wiens doen majesteit is.

K. VERBURG.
N.-Amerika A. VERBURG.
Keokuk Iowa. G. VERBURG.
F. VERBURG.
M. VERBURG.

OUDE-LOOSDRECHT,
16 December 1890.

Heden trof ons de gevoelig-
ste slag des levens, daar op het
onverwachts, hoewel reeds lang
sukkelerende, van onze zijde door
den dood werd weggenomen
mijn dierbare Echtgenoot en der
kinderen zorgdragende vader

AREND ROS,

in den ouderdom van 58 jaren
en 7 maand.

Ons gemis is groot, doch wij
hebben de vaste overtuiging,
dat wij hem het leven Christus
was, hem nu het sterven gewin
is. Allen die hem in zijn leven
gekend hebben zullen beseffen,
wat wij in hem verliezen.

Wed. A. ROS-VAN DER BEEK
en kinderen.
SPRANG, 16 Dec. 1890.

Bede om hulp!

Ondergeteekenden vragen dringend
om eenige gaven voor een ouden broe-
der, die zeer behoeftig is. Hij is even-
als zijne Echtgenoot lid der Herv.
Kerk. Een advertentie, voor hem ge-
reed gemaakt om in de *Standaard* hulp
te vragen, werd ondertekend door
enkele predikanten uit de Herv. Kerk,
en door een predikant en een onder-
ling van onze kerk.

Dit laatste beschouwden bedoelde
Orthodoxe predikanten als een voldoende
reden om hunne ondertekening in te
trekken, en de opzending der adver-
tentie te weigeren. Wij vertrouwen
echter dat er bij u niet zulk een enghar-
tigheid en kerkisme zal bestaan, waar-
door men liefdeloos en onbarmhartig
wordt jegens hen, die oud en arm zijn.
Wij gelooven immers ook het

woord: »Doet wel aan alle menschen.»
F. M. TEN HOOR.
L. HOFSTRA Jr.
H. KAMSTRA.
FRANKEKER.

„Veldwijk”

Het BESTUUR heeft de eer belang-
stellenden te berichten, dat de jaar-
verslagen en ook de kwitantien
aan HH. Correspondenten verzonden
zijn.

M. J. CHEVALLIER,
1ste Secretaris.
ERMELO, Dec. 1890.

„VELDWIJK.”

Het BESTUUR bericht dat D. V.
met midden Januari e. k. een
paar PAVILJOENS zullen wor-
den geopend. Verzoek om plaatsing
wordt ingewacht bij den GENESHEER-
DIRECTEUR.

M. J. CHEVALLIER,
1ste Secretaris.
ERMELO, Dec. 1890.

Op Mei, vroeger of later.

EEN MODISTE

(dames Hoeden) op een roijaal dorp in
Friesland, met beste omgeving, wenscht
haar zaak over te doen (voor jon-
gelieden zeer geschikt) door een
voorgenomen vertrek bij de a. s. stu-
diën van haar Broeder, waarom een
net burgerhuisje op een goeden
stand in KAMPEN in huur gevraagd
wordt.

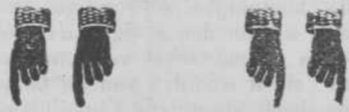
Voor gegadigden verdere inlichtingen
bij Mej. J. KOOLSTRA te WOLMELS
of bij W. KOOLSTRA, zeilmaker te
DOKKUM.

Er biedt zich aan een
SCHOENMAKERSKNECHT,
Christ. Geref. 22 jaar, (wees) om direct
in dienst te treden.
Br. fr. aan G. J. RIJKEN VAN
OLST; adres: den Heer J. WIJERS,
Holthaterweg buiten de
Noordenberg,
DEVENTER.

Een Jongeling van goede familie
zoekt tegen a. s. MEI eene betrekking
als Bediende in eene

Manufactuurzaak.

Hij is drie jaar als zoodanig in een
finke zaak werkzaam en van de bes-
te getuigschrijven voorzien.
Brieven fr. onder lett. D. Bureau de-
zes te Winterswijk.

SMAAKVOLLE UITVOERING!!

100 zeer fijne visite- of Naam-
kaartjes, in net etui, voor slechts
55 cents. Zij overtreffen
alle anderen in prijs en kwaliteit.
U kunt zelf de lettersoort kiezen —
winsters gratis en franco. — Wie er
500 aanbrengt, ontvangt zelf 100
gratis van dezelfde kwaliteit.

Een pakje Gereformeerde Nieuw-
jaarskaarten gesorteerd in meer dan
12 soorten. Geheel nieuw! Prachtig!
Degelijk! Rijk in goud geïllustreerd,
voor slechts 25 ct. Wie
5 pakjes bestelt, ontvangt 1 pakje
gratis van dezelfde kwaliteit.

Een pakje prachtige Felicitatie-
kaarten met Enveloppen, gesorteerd
in meer dan 11 soorten. Geheel nieuw!
voor slechts 30 ct. Wie
5 pakjes bestelt, ontvangt 1 pakje
gratis van dezelfde kwaliteit.

Een »kleine Snelpersdrukkerij» of
zelfwerkende India rubber Stem-
pel, bewerkt van nickel-zilver. Ge-
heel nieuw!! — met 1 lacon Stem-
pelinkt. Gelieve hiervoor goed dui-
delijk uw naam met of zonder beroep
en woonplaats op te geven — voor
slechts 70 cts. Wie 5
aanbrengt, ontvangt zelf 1 India
Rubber Stempel gratis van de-
zelfde kwaliteit.

LET WEL! Wie alles bestelt
voor slechts f 2.— ontvangt bo-
vendien nog Cadeau a. schuif-
bare penhouder van nickel-zilver met
pen, b. schuifbare potloodhouder van
nickel-zilver met potlood, c. keurig ge-
graveerd lak-cachet (men geve hiervoor
op 2 letters).

Wederverkopers genieten rab-
bat.

Om op tijd te kunnen klaar komen
verzoek ik zeer vriendelijk de bestel-
lingen zoo spoedig mogelijk in te zen-
den. — Alles wordt franco toegezonden
door geheel Nederland.

ADRES
C. de Boer Sz.,
(Groothandel) Balk.

GRAFSTENEN EN
GRAFMONUMENTEN
SWITTEKS & TERPSTRA,
Steenhouwers, Zuidersingelstraat.
GRONINGEN.

„VERRASSING.”

100 vel beste fijne kwaliteit post-
papier, 100 daarbij passende en-
veloppen, 1 flacon beste zwart inkt,
1 fleschje schakellijm, 1 doos met
6 teekenpotlooden, 1 tabaks-
pijp, 1 sigarenpijp, 1 prachtig
zelfwerkend potlood (mechaniek),
25 beste stalen pennen met ver-
rassing. Dit alles voorslechts f 1,20
aan den winkel en f 1,30 tegen in-
zending van postwissel, waarop staat
»verrassing» of onder rembours,
door den Boekhandelaar

JOH. OP 't HOLT.
STADSKANAAL, (nabij 't gemeentehuis.)

Vrijdag 19 Dec. verschijnt bij J. H.
BOS te Kampen:

DE VERHOUDING

VAN DE

CHRIST. GEREFORM. KERK TOT DEN STAAT.

REDE,

uitgesproken bij de Overdracht van het
Rectoraat der Theol. School, den 18den
December 1890,

DOOR
H. DE COCK.

Prijs 60 cent.

Verschenen is de tweede, her-
ziene druk van

Eenige opgaven bij de bijbelles

DOOR
SIPKES.

Prijs 6 cent, 25 ex. f 1.25.

H.H. predikanten en Godsdienston-
derwijzers kunnen ter kennismaking een
gratis ex. bekomen bij den Uitgever
H. BULENS te Winterswijk.

Van wege het Gereformeerd Trak-
taatgenootschap »FILIPPUS» is bij den
Uitgever J. DEN BOER te BREUKELLEN
verschenen:

No. 131. Heilwensch aan
Bridegom en Bruid. Prijs 1 Ct.
No. 132. Een genoegelijk uit-
ende. (Een Oudejaarsavond-
traktat.) Prijs 1 Ct.
No. LXXVI. »Filippus.» Twee
samenspraken voor Christel.
Jongel. Vereen. Prijs 10 Ct.

Verschenen TER HALVERSUMSCHE
BOEK- & HANDELSDRUKKERIJ
(FLÖRKE & WITZEL):

Een zeer practisch ingerichte

Rooster van Lesuren

uitsluitend tendienste van Christelij-
ke scholen, waarop de Bijb. Ge-
schiedenis als No 1 van alle vakken voor-
komt.

Prijs f 0.15, opgeplakt f 0.30.
benevens de Modellen A — F;
waarvan F ook gezegeld geleverd wordt.

Dezer dagen verscheen:

ACTA

der tweede Voorloopige Synode

VAN

NEDERDUITSCH GEREFORM. KERKEN,
Gehouden te Leeuwarden in 1890.

Prijs f 1.10.

AMSTERDAM, J. A. WORMSER.

H.H. Zondagschoolbesturen
worden opmerkzaam gemaakt op een ge-
heel nieuwen Rooster, ingericht voor
leerlingen van de laagste, middelste en
hoogste klassen. Voor scholen die niet in
klassen verdeeld zijn, is de rooster B zeer
aan te bevelen. Deze rooster is door on-
derwijzers der Zondagschool afd. Jachin
te Middelburg met bijzondere zorg saam-
gesteld en reeds 3 jaar als proef gebruikt.
Hij voldoet uitstekend en is volgens
verschillende verklaringen practisch be-
werkt. Belanghebbenden gelieven prosp.
aanvragen bij den uitgever K. LE
COINTRE te Middelburg.

Is verschenen en bij alle Boekhandelaars te verkrijgen,

Het Jaarboekje der Chr. Gereform. Kerk

voor 1891 (vroeger Uitgave v. VELZEN) Prijs 30 Cent.

Bevat Dag- en Bijbelkalender, opgave van alle markten en watergetijden,
Nauwkeurige statistiek van de Chr. Geref. Kerk, Chr. Scholen, Zondagsscholen,
Jongel. en Jonged.-Vereen. enz. enz. Voorts bevat het mengewerk stukjes van
Ds. W. H. GISPEN, Ds. A. v. d. SLUIJS, Ds. H. G. DE JONGE, Ds. W.
S. VELTMAN enz. enz. Spoedige opgave wordt beleefd verzocht door den
Uitgever

ENKHUIZEN.

ZONDAGSSCHOLEN

die met het a. s. Kersfeest gaarne
iets aan de Kinderen willen geven, en
weinig geld hebben, worden attent
gemaakt op de

BIJBELSCH

PRENTEN

TWAALF SOORTEN, GEKLEURD,
à 1 cent,

en de

Traktaatjes

over de Bijbelsche Geschiedenis
met een plaatje, voor 60 cent de 100,
beide verkrijgbaar bij ZALSMAN te
KAMPEN.

VROEGER 190 CT. Gedachten THANS 90 CT.
VROEGER 100 CT. VAN THANS 60 CT
VROEGER 90 CT. J. F. SCHIMSHEIMER. THANS 50 CT.

Het is mij gelukt die degelijke, ern-
stige, gevoelvolle poëzy van dezen dichter
machtig te worden en verkoop ze
aldus nit:

kene wandeling door de H. Schrift,
prijs f 1.90 nu 90 ct.

Geeselijke Poëzy, prijs f 1.— nu 60 ct.

Bijbelsche gedachten, prijs f 0.90 nu
50 ct.

Alle drie in eens genomen voor
slechts f 1.60, waar
van enkele maar weinige meer voor-
handen zijn, haaste men zich en zendt
postwissel waarop staat: Schimsheimer,
aan T. SLAGTER, te Kollum. (Fr.)

Verschenen bij KIRBERGER & KES-
PER, AMSTERDAM:

Gaat in door

de Enge Poort!

Eene vriendelijke roepstem tot het geloof
in Jezus Christus.

Naar het Engelsch van

C. H. Spurgeon.

Gebonden f 1,50 Ingenaaid f 1,—

Vroeger verscheen:

J A E N A M E N.

Beloften Gods voor iederen dag des jaars.

Geschiedt, verklaard en toegepast door

C. H. Spurgeon.

Gebonden f 2,40 Ingenaaid f 1,90

Attentie s. v. p.!

Het oude jaar spoedt ten einde en
weldra staat het nieuwe weer voor de
deur. Dan verlangt ieder, behalve zijn
bloedverwanten, of afwezige vrienden
en kennissen geluk te wenschen en wat
is hiervoor gemakkelijker dan het zen-
den van een kaartje?

Let dus op dit goedkoop aanbod en
laat ieder, die nog niet voorzien is,
zich verzoegen bij den Boekhandelaar
ZALSMAN te KAMPEN.

Voor slechts één gulden toch
ontvangt men 100 net gedrukte

Visitekaarten

in fraai étui.

Maar dit is nog niet alles! Neen,
daarbij ontvangt men nog gratis een
prachtigen, Christelijken SCHEUK-
KALENDER voor het jaar 1891.

Voor toezending per post wordt 15
cent berekend.

Bij vernieuwing wordt
de aandacht gevestigd op
het zoo boeiend geschre-
ven, en geheel ten bate van de zoo
dringend noodige Evangeliesat-
tearbeid onder Israël uitgegeven
werkje:

UIT DUISTERNIS TOT LICHT.

GODS LEIDINGEN MET ELIEZER KROVELD.
Geb. Israëliet, thans Pred. te Alblasterdam.

Prijs: 216 bladzijden groot, 80 cts.

en gebonden in een prachtig stempel-
bandje f 1,15.

Kan men bij gelegenheid van het
St. Nicolaasfeest, Kerstmis of bij het
afleggen van de belijdenis des geloofs
boeiender, prachtiger of doelmatiger
cadeau geven, dan dit werkje? Welnu,
bij 25, 50 of 100 Ex. tot dit doel
genomen is de prijs aanmerkelijk min-
der gesteld. Vooral ter uitdeeling
op het a. s. Kersfeest wordt er de aan-
dacht op gevestigd. Alom te bekomen
of te ontbieden bij den Uitgever

A. GEZELLE MEERBURG

te Heusden.

Snelpersdruk van G. Ph. Zalsman te Kampen.